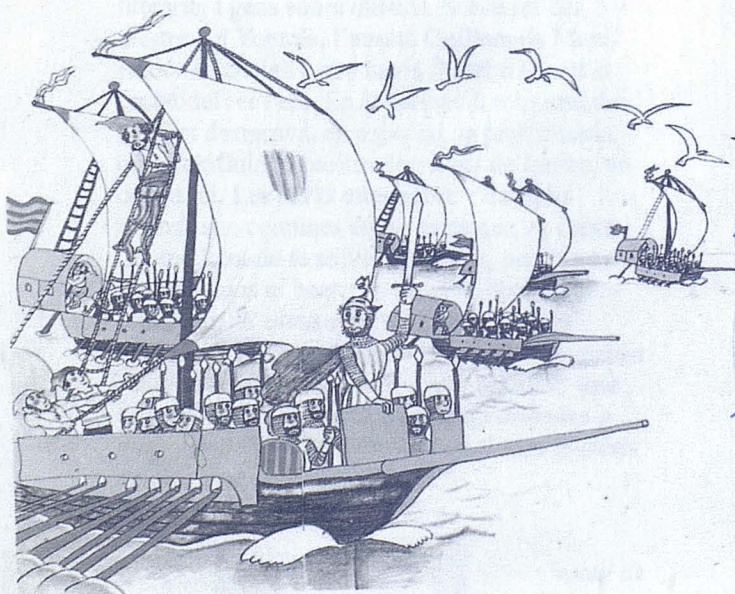

RETRAT DEL REI JAUME I EL CONQUERIDOR. CONFIGURADOR DEL DOMINI LINGÜÍSTIC CATALÀ.

(EN RECORDANÇA ALS 800
ANYS DEL SEU NAIXEMENT)

Autor: **MI Jaume Camps i Rabadà**,
Numerari, i Vocal, de la Acadèmia de
Ciències Veterinàries de Catalunya,
i Vocal de la Associació Catalana
de Història de la Veterinària.

Dibuix de **Pilarín Bayés**, conciadana, i
bona amiga d'infància, sobre la sortida
de les naus a la conquesta de Mallorca.

Llibre "**Història de Catalunya**"-
Ed. M. Casanovas. Barcelona. 1973

Jaume I
en pintura
de
**Gonçal
Peris**
segle XV.

Museu
Nacional
d'Art de
Catalunya

Es un plaer, i un gran honor, que
pugui escriure, en nom de la Acadèmia, una
semblança, o retrat, del **rei Jaume I el
conqueridor**. Serà una humil pinzellada!!.

Celebrem en aquest any 2008, el vuit-centè
aniversari del seu naixement. Aprofito per
relacionar-lo amb la nostra llengua, ja que els
idiomes son el principal factor vehiculant per les
comunicacions, i son el millor testimoni de la
identitat cultural, de cada nació.

Per tant, tot està relacionat amb els
objectius de la nostra Acadèmia de Ciències
Veterinàries de Catalunya, tant en la
"Comunicació", com en la "Identitat Cultural".

L'INFANT I LA SEVA EDUCACIÓ:

Jaume I va néixer a Montpeller, el Febrer
de 1208, ara fa 800 anys. Era zona catalana
la Occitània. *(La part a l'altra banda dels
Pirineus era quasi doble que la suma de
l'Aragó i Catalunya actuals. I per sobre
teníem l'Aquitània anglesa, una punta dels
francs de Borgonya, i bona part del Imperi
Germànic).*

La mare de Jaume, Maria de Montpeller,
sola i separant-se del rei Pere I el catòlic, va
criar-lo els primers dos anys. Hi havia un
clima familiar poc adient, amb la depressió de
la mare, per la demanda de divorci del seu marit
i pel perill de perdre la senyoria de Montpeller.

La situació era de guerra, amb el comte de
Tolosa Ramón VI, acorralat, i no reben ajuda
del rei franc Felip-August, ni del sant Pare. Els

Croats comencen la "conquesta" del Llenguadoc, amb l'excusa de ofegar als Càtars o Albigesos. Amb el sanguinari Simó de Montfort, comte normand, com cap de la creuada, i amb ajuda de la Santa Inquisició contra els càtars, autèntics cristians, que foren declarats com herètics, per la teocràcia Papal de Innocenci III, amb el suport del regne i rei franc.

El comte Ramón VI i els Càtars van creure que el nostre rei Pere el catòlic els defensaria, com va fer, però amb la pèrdua de la batalla de Muret el 1213, i de la seva pròpia vida. Moment en que el petit Jaume, futur rei, tenia sols cinc anys. Els francesos exterminaren els Càtars, molt violentament, i s'apropriaren de Occitània.

La infància de Jaume I no va ser gens suau. El nen Jaume, va ser "segestrat" pel comte Simó de Montfort, en realitat "butxi" del seu pare, a Carcassona, amb l'excusa de donar-li la educació pertanyent ja que havia concertat casori del petit Jaume amb una seva filla, però el Sant Pare, tres anys després, ordenà al comte que fossin els cavallers del Temple qui tinguessin cura de l'educació del Infant. Per això el dugueren al castell de Montsó (*límit entre parla catalana i aragonesa*) per rebre la educació reial que li corresponia, com Infant. Junt amb un seu cosí, el futur comte de Barcelona en Ramon Berenguer V.

L'educació que va rebre dels Templers era més religiosa y militar, d'esperit cavalleresc, que literària, i gens sobre ciència. Sobre tot del mestre del Temple, l'auetà Guillem de Mont-Rodón (Taradell), que havia lluitat a Muret al costat del rei Pere. En la formació religiosa de l'Infant destacava, en especial, la providència, que va influir en moltes decisions de Jaume, un cop ja rei. Les seves cites sobre "designis divins" son comunes en els texts que va deixar. Jaume I era de fe solida i ingènua, però sense supersticions ni beateria. En el "Llibre dels feits" diu: *"E quan venc que nós haguèrem l'església, sempre manam-hi fer altar de nostra dona sancta Maria, car en totes les viles, que grans fossen, que Déus nos havia donades a guanyar de sarraïns, haviem edificada església de nostra dona sancta Maria"*.

Castell de Montsó que el comte de Barcelona Ramón Berenguer va donar als Templers.

Castell de Mont-Rodón (Taradell – Tona) Prov. Barcelona, tal com està avui, amb grans finestrals gòtics, però amb base pre romànica, com era en el temps de Guillelm de Mont-Rodón, Maestre Templar que fou qui va educar a Jaume I, a Montsó.

SOBRE EL SEU FÍSIC:

El cronista Bernat Desclot, còpia el 1282 una descripció del rei Jaume I, feta el 1230, de quan tenia uns 22 anys. Diu així: *".. en Jacme d'Aragó fo lo pus bell hom del món.....major que altre hom un palm.....ulls vairs, e bells cabells rossos, e grans espatlles..."* (sic). Era per tant alt, forçut, bell, i ben format. Tal com va demostrar ja als 18 anys, al lluitar cos a cos contra el bregat Pere Antonés, a qui va guanyar sobradament, i com es va comprovar per les mides de les seves restes momificades, del seu sepulcre a Poblet, al ser revisades el 1835.

Fortalesa que venia del seu pare, alt de quasi dos metres, i el ser ros deuria venir del seu quart avi, el Cap d'Estopes. El rei Jaume I era, per tant, persona sana i treballada, com pocs reis de l'època. Les cròniques no més citen dues vegades de que patís alguna malaltia, i de poca importància. *"...e nós no havem estat malaute, e ara som en juliol, e, si ens prenien calor, havem paor que ens pejoràs la malaltia"*, i una altra que diu: *"...llavors haviem mal als ulls, e no els podíem obrir menys d'aigua calda"*. Sembla clar que descriuen una indisposició digestiva típica d'estiu, i una conjuntivitis.

El rei, com el seu pare, va ser *"homen de femnes"*. El van casar jove, a 13 anys, i va tenir altres dos casoris, i apart, es coneix mitja dotzena d'amistaments...Inclús a seixanta sis anys tenia a Sibila de Saga...Segurament forçat, al inici, per la seva seca i malhumorada

muller, Elionor de Castella. I, tanmateix, de Maria de Montpeller. Pot ser que l'afició a la cacera, també li vingués pel desig allunyar-se de la situació familiar. Inclús sortia de caça, durant la guerra de conquesta a València: *"...Si que nostra caça, entre senglars, e grues e perdius, vivíem en nostra casa, de carn, vint cavallers, menys dels altres oficials que hi eren..."*

Va viure 68 anys, molt per la norma en aquells temps. La darrera malaltia ja era més greu, al estar afectat per la derrota de Llutxent, estant a Alzira. La malaltia agreujada pel cansament, calor, i el disgust, va durar poc més de un mes, però ja decidí que el portessin a València, on va morir el 26 de Juliol de 1276. Fou enterrat, junt altres comtes i reis catalans al Reial Monestir de Poblet. On avui encara hi reposa.

*Reliquiari (realitzat per Joaquim Cabot)
que guarda un rull de cabells del rei Jaume I
(recollits per Rafael Patxot) i que es
porta penjat en la senyera del Orfeó Català*

SOBRE ELS SEUS VALORS:

Tots els cronistes assenyalen que una de les seves característiques morals era el ser molt fidel a la paraula donada. Arriba a recomanar consells al seu gendre Alfons X "el savi", així: *"Lo primer consell fo que, pus sa paraula hagués promesa a negú, que en totes guises la'ls complís..."*. Estava, a la vegada, excepcionalment preocupat per l'atenció que rebien tots els sotmesos, i els cronistes citen que era molt misericordiós: *"que recordem amb misericòrdia fins i tot quan estem irats..."*. Ho confirma el nombre de lleis donades, molt populars, i avançades per l'època.

El rei Jaume I fou un gran cap militar, amb un coneixement innat sobre estratègia, i com decidir la urgent tàctica. Demostrades principalment en la reconquesta valenciana (que durà des de l'edat de 22 anys fins als 37...). A part tenia dues qualitats bàsiques, la tenacitat i l'habilitat negociadora. Totes les seves decisions van ser copiades en futures guerres a tot Europa.

Com aspectes negatius, pocs, es diu que era desmesurat al comentar vanitosament les seves qualitats, i que, a pesar de la fama de negociador, algunes vegades es deixà portar per la ira. Com quan va fer executar a un espia del seu propi gendre, a Xàtiva, junt amb els disset sarraïns que el varen ajudar. O quan va fer tallar la llengua al Bisbe de Girona, en Berenguer de Castellbisbal, per revelar al Papa secrets d'Estat (o confessats...). La ira sol acompanyar l'emotivitat. Era "patidor", i segons ens comenta ell mateix, estava nits sense dormir i suant, davant dels molts problemes o dubtes que tenia.

Com resum es pot assegurar que la seva vida, i fets, han deixat una empremta inesborrable en la nostra Història, i la deuríem conèixer millor, i recordar-la. Com avui, al commemorar les vuit centúries de la seva naixença. Molt important aniversari, també, per ser el moment del inici de la generalització de la llengua catalana.

DOMINI LINGÜÍSTIC CATALÀ:

La Marca Hispànica del Imperi de Carlemany va crear els comtats catalans, encara vassalls de França. Pel any 786 quan els gironins cediren la direcció de la Marca a Carlemany ja parlaven una llengua pròpia. La Galia del sud era aleshores més desenvolupada que la del nord. Fins a Jaume I els catalans foren anomenats com francs tant pels àrabs com pels castellans, quan ja tenien com llengua pròpia, i autòctona, el romanç, derivat del llatí, que s'havia format durant segles, i que es parlava al nord-est de la gran província Tarraconense, que ocupava més de la meitat de la península ibèrica. Durant el període del regne visigot de Tolosa, hi va haver nexes de llengua i cultura amb l'altre cantó dels Pirineus. W. von Wartburg assenyalava que aquest va ser el moment de augmentar la diferència amb el romanç castellà, que, més tard, s'hi incrementà per la influència del àrab.

En Murray Bookchin catalanista novaiorquès escriu (1977): *"...Catalunya ...més aviat havia format part de la poderosa i avançada*

civilització de Langue d'oc...la llengua catalana està emparentada amb la provençal, no amb la castellana, malgrat que ambdues siguin llengües llatines. La croada contra els albigesos va destrossar aquest acolorit món, però deixà intactes moltes de les seves arrels culturals..."

Des de el segle X ja els catalans hagueren de defensar-se de les ràtzies dels sarraïns, tot sols. Ja hi havia independència de França de fet, però no de dret. Al reviscolar la Cristiandat occidental, amb el fet de les Santes Croades, a la península sorgeix, també, el desig de fer la nostre Reconquesta, buscant la destrucció violenta dels "musulmans" de la Península Ibèrica.

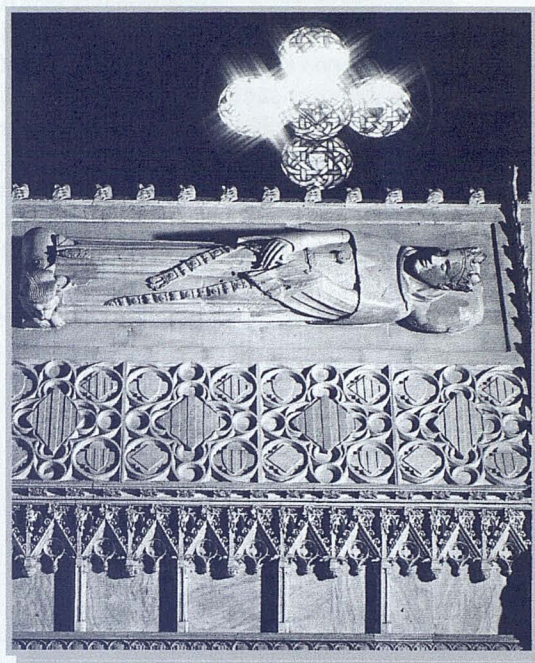
L'avi i el pare del rei Jaume I van tenir molt a veure amb el endarreriment vers Castella en la Reconquesta. Alfons el cast i Pere el catòlic van estar a punt de crear un regne que hagués ocupat tota la conca del Ebre i la del Garona, però per creure en la obligació de defensar els albigesos va fer que el gran regne no fos possible i que s'iniciés més tard la Reconquesta del llevant de la península Ibèrica

El fet de que el rei Alfons el batallador, de Castella, intentés la conquesta de Saragossa al morir el rei, va alarmar als aragonesos, que, per defensar-se millor, s'uniren als catalans. Els comtes de Barcelona ja acostumats a la coexistència sobirana entre ells, implantaren una fórmula nova que es la "Unió amb Autonomia". Sistema que va ser bona solució pel futur, tant pels governs de Mallorca, i de Valencia, com pels Estats de Itàlia pertanyents a la Corona d'Aragó. I fins i tot ho es per avui dia!.

A pesar de la religiositat del rei Jaume I, pels fets de la desfeta a ferro i foc, de Occitània, i, en especial, per la mort del seu pare, es negà altivament a ser un vassall de la santa Seu. Des de els deu anys!. Tan jove no va poder fer front al rei de França, Lluís VIII, ni al Sant Pare....(ni va fundar la Ordre de la Mercè, com diu la llegenda...). Per això va ser el moment de pensar en l'expansió cap el sud. La Reconquesta!!.

Amb disset anys, el 1225 s'entrenà amb Peníscola, sense èxit. Però al següent any inicià el atac a Terol, i fa fer fugir el rei Abú Zaid cap a Valencia, ja que, tropes castellanques incomplint els tractats de Tudién (1151) i Caçola (1179), varen atacar zones de Murcia, a Asp, i el mateix Abú Zaid, al perdre, va oferir vassallatge al rei castellà Ferran III el sant.

Després de veure la reacció de Jaume I, i que guanyés les batalles, Abú Zaid va canviar el

Tomba reial de Jaume I, a la església del Monestir de Santa Maria de Poblet, i seves restes, que foren salvades de la profanació, durant la revolta de 1835, pel humil rector mossèn Antoni Sauret, que va guardar-les a la Església vella de l'Espluga de Francolí.

vassallatge al rei castellà, pel del rei Jaume I. A partir d'aquest moment ja per sempre més.

Per altre banda, els pirates sarraïns, des de Mallorca, molestaven les rutes marítimes, moment important del inici de la competència entre Venècia, Gènova i Barcelona, per dominar la Mediterrània. Així va iniciar-se l'expedició cap a Mallorca, salpant 150 naus des de Salou, el setembre de 1229. En el Llibre dels Feits diu: **"Tota la mar semblava blanca, de ses veles"**. La conquesta de les Illes sembla que no va interessar a la burgesia aragonesa.

La campanya militar va durar no més 60 dies per fer caure La Ciutat. La ocupació de la illa, i del repartiment de terres, i establiment dels nous treballadors, va durar dos anys. Eivissa va claudicar el 1235. Per estimular el canvi de sarraïns per catalans, Jaume I, va instaurar la "Carta de Franquesa", semblant al dret romà. Des de un principi "Mallorques" (Les Balears) les va organitzar com un regne quasi independent, o autònom, encara sense Corts pròpies. Degut a que la gran repoblació va ser per part de gent de la costa de Catalunya vella, el català balear s'assembla més a la variant de la costa gironina.

Pel 1233, Jaume I amb 25 anys, molt content per la conquesta de la Ciutat de Mallorca, va decidir la Reconquesta de València. Havia escoltat a dos cavallers que deien era: **"La mellor terra e la plus bella del món"**. Així que va decidir iniciar-la més aviat. Van conquerir Borriana el 1233, i a partir d'aquí, els sarraïns iniciaren l'abandonament de les terres. Van anar-se repoblant les contrades, amb gent procedents de la part més a prop, com era la Catalunya nova, i el sud del Aragó. Per això la semblança de la llengua, amb els girs tortosins i lleidatans, dels valencians. El propi Jaume I adoptà el títol de rei de València, per confirmar l'ocupació en permanència.

Des de la batalla del Puig, que fou la decisiva, es quan es considera complerta la conquesta de València. Era el any 1238. Poc després, per calmar els desitjos dels senyors feudals va crear els "Furs de València", seguint el dret romà. Pel 1266 Jaume I inicià el repoblament de Murcia, amb la seva pròpia tropa. **"De mantinent retém la ciutat de Múrcia a don Alfonso García....E sobre açò, poblam-hi bé deu milia hòmens d'armes de nostra terra... ells romanguesin aquí...."**. Molts cognoms de Múrcia son catalans, com: Campoy, Capmany, Cerdan, Palao, Puche, Pujalte, Rabaza, etc, i molts topònims, com: Cabo Roig, Cabo Negrete, Calblanque, Calnegre, Isla Grossa, Portman, etc..I sense agafar-ne la possessió!.

Recordem, però, sobre la llengua, que el rei Jaume I va néixer en zona catalana, fou format en llengua catalana per un vigatà, (el cor de Catalunya...), morí a València estan en guerra, i fou, per últim, enterrat a Catalunya. A la Nova.

Pel Testament de Jaume I, va deixar al seu fill en Pere, Catalunya, Aragó i València, i, a en Jaume, el Rosselló, la Cerdanya, Montpeller i les illes de Mallorca i Eivissa, amb dret sobre Menorca. Testament que va ser un greu error, de cara al futur. Va crear una diferenciació entre totes les terres de parla catalana, i inclús, originà fortes lluites entre els dos germans.

Més la conquesta, per les armes, de Mallorca per Pere el cerimoniós, va tornar Mallorca al costat de Catalunya i Aragó. Aquí va passar un fet semàntic, ja que a Catalunya, els "Comtes" d'anys, amb orgull, encara que mostraven obediència al de Barcelona, no varen acceptar el oferiment d'anomenar-se com "Regne", i, en canvi, en els nous de València i de Mallorca, llüïren amb orgull aquest títol...

Altres consideracions, sobre el impuls del idioma, van anar passant al llarg del temps, però la llengua comuna, amb les conegudes variants, continua viva. Encara que convindria que no s'intenti la disgregació lingüística, per raons polítiques de partits. Es una herència del gran rei Jaume I, que va ser comuna, i es qui va impulsar-la a totes les terres conquistades, que formen, avui, el domini lingüístic català.

Les Corts Catalanes reunides l'any 1225 a Tortosa, sota la presidència de Jaume I, van proclamar les "Constitucions de Pau i Treva", per garantir la llibertat i seguretat dels ciutadans, i foren base per a les "Constitucions Generals de Catalunya" (Portada llibre diu: > Constitucio pacis >jacobum regē).

Per fer aquest escrit s'han consultat diverses enciclopèdies, i llibres d'Història, i els escrits, i conferències, sobre Jaume I, de:

Miquel Coll i Alentorn; Lluís Carulla i Canals; Manuel Sanchís i Guarnier; Murray Bookchin; Francesc de B. Moll; Martí de Riquer; Marqués de Lozoya; Agustí Duran i Sanpere; i Josep M. Ainaud Lassarte, i amb lectura de parts del "Llibre de Feits"
